

Η ιδιωτική χρηματοδότηση των κομμάτων

Το λυκόφως της κομματοκρατίας στην Ιταλία δίνει ένα μήνυμα και στην Ελλάδα. Όλο και πολλαπλασιάζονται στον τόπο μας οι ενδείξεις ότι ο τρόπος χρηματοδότησης των κομμάτων οδηγεί σε πολιτικές εξαρτήσεις και διαφθορά. Αν θέλουμε να αποφύγουμε τη δύελλα που θα αμφισβητήσει συνολικά το πολιτικό σύστημα πρέπει να δούμε έγκαιρα και γύχραιμα τις εστίες κινδύνου και να δράσουμε.

Ποιες είναι οι εστίες αυτές κινδύνου;

α) Η διαπλοκή οικονομικής και πολιτικής εξουσίας. Υπάρχουν επιχειρήσεις στην Ελλάδα με πολύπλευρη δραστηριότητα και επίκεντρο του ενδιαφέροντός τους τις δημόσιες προμήθειες, τα δημόσια έργα, την κρατική δραστηριότητα. Σημαντικό για την ανάπτυξή τους και τα κέρδη είναι ποια έργα θα γίνουν, ποιες προμήθειες θα αποφασιστούν, ποιες τεχνολογίες θα εφαρμοστούν. Αν θέλουν να δουλέψουν, απαιτείται καλή σχέση με όσους παίρνουν τις σχετικές αποφάσεις, η δημιουργία ευνοϊκού κλίματος, ο επηρεασμός τους. Οι αποφασίζοντες είναι συνήθως πολιτικά πρόσωπα. Η χρηματοδότηση των κομμάτων παίζει αποφασιστικό ρόλο για το ευνοϊκό κλίμα. Το δαπανώμενο χρήμα αποδίδει συνήθως πολλαπλά.

Παρατηρείται επιπρόσδετα ότι ορισμένα από τα επιχειρηματικά αυτά συμφέροντα έχουν δραστηριοποιηθεί στο χώρο των Μαζικών Μέσων Ενημέρωσης. Όχι μόνο γιατί είναι μια κερδοφόρος αγορά. Αλλά γιατί η εφημερίδα, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση αυξάνουν τη δύναμη κατά τη συναλλαγή, τη δυνατότητα πίεσης, τις πιθανότητες να λαμβάνει το πολιτικό σύστημα σοβαρά υπόψη του εκφραζόμενες επιθυμίες. Η προβολή ή η μη προβολή χρησιμοποιείται ως αντάλλαγμα ή τιμωρία. Η κριτική είναι μήνυμα για επιθυμίες και απαιτήσεις. Η εξουσία που παρέχουν τα ΜΜΕ πολλαπλασιάζει την εξουσία που παρέχει το χρήμα και επαυξάνει τα επωφελή αποτελέσματα της χρηματοδότησης των κομματικών δραστηριοτήτων.

β) Το κομματικό ολιγοπώλιο και η αδυναμία της κοινωνίας. Το πολιτικο-οικονομικό σύστημα στη χώρα έχει πάντα στο επίκεντρό του την κυβέρνηση και τα κόμματα. Η κυβερνητική και κομματική βούληση παίζει αποφασιστικό ρόλο σε χιλιάδες θέματα που διαμορφώνουν την καθημερινή συλλογική και ατομική ζωή από την εκλογή του πρύτανη ενός πανεπιστημίου, την κατασκευή ενός δρόμου, την παρέμβαση της αστυνομίας για τα αυθαίρετα έως το υψος και το είδος των φόρων και την εισοδηματική πολιτική. Το πελατειακό σύστημα κυριαρχεί. Δεν έχουν αναπτυχθεί ακόμη ελεγκτικές δυνάμεις στην κοινωνία, διαδικασίες λήψης αποφάσεων αυτόνομες από την κυβέρνηση ή τα κόμματα, μια ισχυρή κοινωνία. Η έννοια του κομματικού μηχανισμού, η παρέμβασή του, μπορεί να είναι αποφασιστικός παράγοντας για την ευημερία και την πρόοδο μιας επιχείρησης ή ενός ατόμου. Οι κανόνες χρηματοδότησης βοηθούν στην εξαγορά της εύνοιας αυτής.

γ) Η όλο και μεγαλύτερη σημασία των ΜΜΕ για τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Εκατοντάδες χιλιάδες θεατές δέχονται άμεσα, άκοπα και κατανοητά καθημερινά το μήνυμα της τηλεόρασης. Τους δίνει τη δυνατότητα να εκτιμήσουν, να κρίνουν, να αποφασίσουν με την πεποίθηση ότι αποφασίζουν αυτόνομα. Γι'αυτό και η διαπίστωση ότι

όσο περισσότερα χρήματα δαπανηθούν για τηλεοπτικά μηνύματα, τόσο μεγαλύτερες οι πιθανότητες επιτυχίας. Είτε πρόκειται για σαπούνη, είτε για πολιτική τα κόμματα έχουν βγάλει τα συμπεράσματά τους. Χρησιμοποιούν όλο και περισσότερα τηλεοπτικά μηνύματα γι' αυτό και χρειάζονται όλο και περισσότερα χρήματα. Ο μεταξύ τους ανταγωνισμός και ο ανταγωνισμός με την εμπορική διαφήμιση ανεβάζει την τιμή του πωλούμενου από τα κανάλια χρόνου και έτσι την πίεση για νέες πηγές χρηματοδότησης.

δ) Η μετάθεση του κέντρου βάρους των πολιτικών αναμετρήσεων και το ζεπέρασμα παραδοσιακών αντιπαλοτήτων. Πολλές από τις απλές αντιπαραθέσεις των περασμένων δεκαετιών έχουν ξεπεραστεί. Ούτε η μορφή του πολιτεύματος, ούτε η αναγκαιότητα μιας ανεξάρτητης εξωτερικής πολιτικής αποτελούν σήμερα για παράδειγμα αντικείμενο διαμάχης. Τα πραγματικά προβλήματα, όπως σχέση εισοδηματικής και δημοσιονομικής πολιτικής, η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής ή η προστασία του περιβάλλοντος εμφανίζονται τόσο σύνθετα, ώστε οι διαφορές των κομμάτων δεν είναι εύκολα ορατές. Τα κόμματα μοιάζουν όλο και περισσότερο για τον πολίτη και εφαρμόζουν πολιτικές που φαίνονται να είναι στις βασικές τους κατευθύνσεις ίδιες. Γι' αυτό και χρειάζονται όλο και περισσότερη διαφήμιση. Οι διαφορές στην παρουσίαση, στα εξωτερικά χαρακτηριστικά θα προσελκύσουν και θα πείσουν. Οι σκηνοθετημένες συγκεντρώσεις των εκατομμυρίων που είναι βεβαίως πολύ λιγότεροι, οι πλαστικές σημαίες, οι γιγαντοαφίσες, τα καρβάνια των αυτοκινήτων που όλα μαζί κόστισαν στις περασμένες εκλογικές αναμετρήσεις δισεκατομμύρια προσπαθούν να ανηλεώσουν την αδυναμία των προγραμμάτων, την έλλειψη προτάσεων, να συγκαλύψουν την τυποποίηση των επιχειρημάτων και το ξύλινο λόγο.

ε) Ο συγκεντρωτισμός των κομματικών μηχανισμών. Ο χρηματοδότης που θέλει να προωθήσει τα συμφέροντά του δεν ενδιαφέρεται να χρηματοδοτήσει ένα απρόσωπο κόμμα. Ενδιαφέρεται να χρηματοδοτήσει το κόμμα μέσα από τα πρόσωπα ή τα πρόσωπα που θα πάρουν αύριο τις αποφάσεις που τον αφορούν. Γι' αυτό και τείνει να στρέφεται στον ηγετικό κύκλο, σ' αυτούς που διαχειρίζονται την κυβερνητική εξουσία. Η πίσή του για προσωπική σχέση, εύνοια και εξάρτηση οδηγεί στον κίνδυνο της διαφθοράς. Πολιτικές που αποφασίζονται σε συλλογικές δημοκρατικές διαδικασίες ελαχιστοποιούν τον κίνδυνο προσωπικών και αυθαιρέτων αποφάσεων.

στ) Η κυρίαρχη πολιτική στάση. Η στάση αυτή αποδέχεται ότι ο σκοπός, η κομματική επιτυχία αγιάζει τα μέσα, τους τρόπους χρηματοδότησης. Τα κόμματα δεν είναι επιλεκτικά ως προς τους χρηματοδότες τους. Δέχονται εισφορές όποιου ύψους και από τον οιονδήποτε. Δεν αποδίδουν σημασία πως απέκτησε τα χρήματα, αν είναι προμηθευτής του Δημοσίου, ιδεολογικά αντίθετος, με ή χωρίς δημοκρατικό φρόνημα. Γιατί πάντα έχουν λιγότερα χρήματα από τι χρειάζονται. Γιατί δεν αποφασίζουν να περιορίσουν τις δαπάνες τους στο ύψος της κρατικής χρηματοδότησης και των μηνιαίων εισφορών των μελών τους. Γιατί ακολουθούν την αρχή τόσο περισσότερα, τόσο καλύτερα. Οι χρηματοδότες από την άλλη μεριά ενδιαφέρονται κατά κανόνα για συγκεκριμένες αποφάσεις και όχι την ενίσχυση ιδεολογιών. Γι' αυτό και χρηματοδοτούν ανεξαιρέτα όλα τα κόμματα. Είναι ο φόρος επιρροής τον οποίο πληρώνουν. Φόρος επιρροής που εξασφαλίζεται κατά κανόνα από διαδικασίες που διαφεύγουν το φορολογικό έλεγχο και άρα καταβάλλεται με χρήματα που ανήκουν στο κοινωνικό σύνολο.

ζ) Η επιχειρηματική δραστηριότητα των κομμάτων. Οι συνεχείς αυξανόμενες οικονομικές ανάγκες των κομμάτων οδήγησαν στη δημιουργία σειράς επιχειρήσεων, ελεγχόμενες από

κομματικούς φίλους, των οποίων τα κέρδη διαμοιράζονται ανάμεσα στο κόμμα, που είναι ο αφανής μέτοχος και τους εμφανιζόμενους προς τα έξω επιχειρηματίες. Οι επιχειρήσεις αυτές, όπως δείχνει το πρόσφατο γαλλικό παράδειγμα, δραστηριοποιούνται κυρίως στον τομέα δημοσίων έργων, προμηθειών, μελετών. Η κομματική υποστήριξη τους εξασφαλίζει, μέσα από τον ευρύτερο κρατικό μηχανισμό, τις κερδοφόρες εργασίες. Η στενή αυτή σχέση, που δεν πρέπει να αποκαλυφθεί, οδηγεί σε αδιαφάνεια της δημόσιας δραστηριότητας και προσπάθεια συγκάλυψης, η ενίσχυση της κομματικής επιχείρησης συνεπάγεται αύξηση των δημοσίων δαπανών και έξοδα για δραστηριότητες περιττές ή δευτερεύουσες.

η) Η ίδια κομματική συναίνεση για την άρνηση κάθε ελέγχου. Σύμφωνα με το νόμο για την οικονομική ενίσχυση των πολιτικών κομμάτων κάθε πολιτικό κόμμα που ενισχύεται οικονομικά από το κράτος πρέπει να καταχωρεί ονομαστικά φυσικά ή νομικά πρόσωπα που διαθέτουν ποσό μεγαλύτερο από 200.000 δρχ ετησίως στο κόμμα. Τέτοιες καταχωρήσεις δεν υπάρχουν στα βιβλία των κομμάτων. Οι ετήσιοι έλεγχοι που πραγματοποιούνται από Επιτροπή της Βουλής δεν επισημαίνουν μέχρι σήμερα το φαινόμενο. Πολλές εισφορές ξεπερνούν όμως τις 200.000 δρχ. Η κοινή επιδίωξη για εξασφάλιση πόρων αναιρεί κάθε διάθεση ελέγχου. Αλλά δημιουργεί έτσι συνενοχές σε πολλαπλά επίπεδα και συγκαλύπτει εξαρτήσεις. Διαφάνεια που ήθελε ο νόμος δεν υπάρχει.

Η σημερινή κατάσταση δημιουργεί τον κίνδυνο μιας ολιγαρχίας χρηματοδοτών. Οδηγεί στη συγκέντρωση εξουσίας σε αφανείς πολιτικο-οικονομικούς πυρήνες και στη δημιουργία ενός πλέγματος ποδηγέτησης των κρατικών αποφάσεων.

Θαυματοργές λύσεις δεν υπάρχουν. Η όποια νομοδεδειγμένη ρύθμιση θα έχει πάντα ατέλειες. Αλλά η αδιαφάνεια, ο έλεγχος, η δημοσιότητα σε σχέση με τους πόρους των κομμάτων θα συμβάλει στη δημοκρατικότερη λειτουργία του πολιτικο-διοικητικού συστήματος. Θα διευρύνει τις ελευθερίες των πολιτών και θα περιορίσει τις εξαρτήσεις των πολιτικών και της διοίκησης. η αντιμετώπιση του φαινομένου δεν είναι όμως μόνο θέμα νομικών ρυθμίσεων. Είναι και θέμα πολιτικών πρωτοβουλιών. Τα ίδια τα κόμματα πέρα από οποιεσδήποτε ρυθμίσεις δεσμοδετηδούν πρέπει να εφαρμόσουν πρακτικές που περιορίζουν τις δυνατότητες υποταγής ή επηρεασμού των πολιτικών αποφάσεων από κέντρα εξουσίας που δεν υπόκεινται σε έλεγχο. Να αναφέρουν τους μεγάλους χρηματοδότες. Να μη δέχονται αδιάκριτα χρήματα. Να περιορίσουν τις δαπάνες. Να δημοσιοποιήσουν τις επιχειρήσεις κομματικού ενδιαφέροντος και να μη τις μεταχειρίζονται διαφορετικά από άλλες επιχειρήσεις. Αν θέλουμε ηθική και διαφάνεια στη δημόσια ζωή, πρέπει να μεταρρυθμίσουμε την πολιτική. Ο εκσυγχρονισμός επιβάλλει την ανατροπή της παγιωμένης σήμερα κομματικής στάσης απέναντι στην ιδιωτική χρηματοδότηση.